

VERDUS-KENNIS GELAND II: DE FACTOR PERSOON

Oktober 2017

Door Ilse Crooy m.m.v. Ymkje de Boer

Wetenschappelijke kennis die in nauwe samenwerking met praktijkpartijen tot stand komt, zodat zowel wetenschap als praktijk van die kennis kunnen profiteren. Dat is het centrale doel van de verschillende onderzoeksprogramma's onder de VerDuS-vlag. Bij de nieuwste programma's is nauwe samenwerking een vereiste; bij eerdere VerDuS-programma's moest die nog groeien. In een serie van drie artikelen gaan we op zoek naar hoe de kennis uit met name die eerdere programma's in samenwerking met de praktijk tot stand kwam en is geland. We spraken met mensen uit verschillende projecten van drie VerDuS-programma's die in 2014 zijn afgerond: Kennis voor krachtige steden, Duurzame bereikbaarheid van de Randstad en Urban Regions in the Delta. In welke mate zijn individuele personen binnen een project van belang voor de manier waarop kennis wordt uitgedragen en toegepast in de praktijk?

VerDuS-projecten zijn bij uitstek samenwerkingstrajecten. De opzet van de verschillende VerDuS-programma's is om wetenschap en praktijk bij elkaar te brengen om innovatieve oplossingen te onderzoeken. Teamwork dus! Toch blijkt in de praktijk dat het slagen van het project of het verspreiden van de resultaten het individu soms van groot belang kan zijn. Bijvoorbeeld omdat je soms zeer gedreven mensen nodig hebt om de het geheel draaiend te houden. Peter Pelzer, gepromoveerd aan de Universiteit Utrecht binnen Duurzame Bereikbaarheid van de Randstad op een onderzoek naar ondersteunende plannings- en beslissingsinstrumenten voor ruimtelijk beleid: "Je hebt om echt iets te ontwikkelen 'true believers' nodig. Anders komt het niet op gang. Maar die true believers willen er dan ook echt helemaal voor gaan, en denken dat echt ieder probleem geschikt is om met deze technologie aan te pakken. 'If you have a hammer, everything looks like a nail', zeggen de Engelsen. De balans tussen enthousiasme en het juiste instrument voor het juiste vraagstuk is precair, daar moet je heel scherp op zijn." Er zijn echter nog verschillende andere rollen die mensen kunnen vervullen die hen cruciaal maken voor het welslagen van het project, zoals ambassadeurs, koppelaars of sleutelfiguren. Dit artikel gaat nader in op die rollen.

Ambassadeurs

Om kennis uit onderzoeksprojecten toegepast en omarmd te laten worden door beleidsmakers en praktijkpartners, is 'exposure' nodig op de juiste momenten en bij de juiste mensen. Voor

wetenschappers onderling leidt publicatie in een internationaal tijdschrift tot aandacht en kennisdeling. MT-leden, beleidsmakers en -adviseurs en andere partijen komen in aanraking met onderzoeksresultaten door presentaties, publicaties en media-aandacht. Hoe goed dat lukt, hangt deels af van de persoonlijkheid van de onderzoeker. Bert van Wee, hoogleraar Transportbeleid aan de TUD en regelmatig aanwezig in de media: "Mensen benaderen mij omdat ze meer over mijn onderzoeken willen weten en me bijvoorbeeld willen vragen voor een presentatie of een interview. Of studenten melden zich bij mij om een bepaald onderzoek te mogen doen. Ik hoef er dus niet veel energie in te steken om van alles voor het voetlicht te brengen. Dat komt onder andere doordat ik volgens journalisten goed in leektaal dingen kan uitleggen."



Bert van Wee, veel door beleidsmakers en media geraadpleegd

Ook Marianne van Bochove (Erasmus Universiteit), onderzoeker in een project over de inzet van vrijwilligers in onder meer de zorg, kreeg 'vanzelf' veel verzoeken om te komen spreken of aan een workshop bij te dragen. Al kan ze niet alles honoreren, ze wil wel zo veel mogelijk bijdragen leveren. "De meerwaarde van zo'n onderzoek is dat het voor de praktijk van nut is. Dan is het je rol als universitair medewerker om die kennis ook naar geïnteresseerde praktijkmensen te brengen en niet alleen via internationale publicaties te verspreiden."

Het persoonlijke en het politieke

Onderzoekers stellen zichzelf in dienst van het onderzoek. Wanneer zij als persoon op de resultaten worden aangesproken, is dat dan ook hoogst ongemakkelijk. Jos van Ommeren is hoogleraar Stedelijke Economie aan de VU: "Bij een politiek gevoelig onderzoek word je als persoon al snel in een bepaalde hoek gezet, zoals 'Hij zal wel

van de linkse kerk zijn'. En sommige media zetten je graag samen met een politicus neer, en dan moet je als een soort oppositie fungeren. Dat ondergraaft je verhaal als onderzoeker volkomen. Het is dus van belang dat je met geen enkele politieke voorkeur geassocieerd wordt." Dat uitgangspunt is niet zonder gevolgen voor het persoonlijke leven van een onderzoeker. Van Ommeren: "Als ik een bepaalde politieke kleur krijg toebedeeld word ik ineffectief als wetenschapper. Daarom heb ik het lidmaatschap van een partij dat ik had opgezegd."

Koppelaars

Een gebruik binnen de VerDuS-programma's is het koppelen van wetenschappers aan praktijkmensen. Die koppeling is in veel gevallen een formeel onderdeel van de projecten, zoals in het huidige SURF-programma. In sommige oudere projecten, waar dit geen formele vereiste was, kwam de relatie wetenschap-praktijk toch goed uit de verf doordat de juiste persoon op de juiste plek zat. Zo werkte Lori Tavasszy ten tijde van zijn project binnen het programma Duurzame Bereikbaarheid van de Randstad bij TNO. "Daardoor kon ik precies de brug vormen tussen Rijkswaterstaat en de universiteit. Dat is geen gebruikelijke werkwijze, meestal kijkt iedereen alleen vanuit zijn eigen programma." Constance Winnips van (voorheen de) Stadsregio Amsterdam zag zichzelf ook als een verbindende schakel. "Ik ben geen beslisser, maar wel een strateeg. Ik snap dat wetenschappelijke veld wel en weet wat je daar mee kunt doen. Als mensen zoals ik de verbinding leggen tussen beleid en wetenschap, komen inzichten uit de onderzoeken uiteindelijk ook terecht bij degenen die de beslissingen nemen."

Als een 'koppelaar' de voornaamste factor is die de verschillende werelden bij elkaar brengt, wordt de uitwisselingspraktijk ook kwetsbaar. Volgens Luca Bertolini, hoogleraar Planologie aan de UvA, hangt het af van de betrokken personen of de kennis uit het programma ook doorsijpelt naar hun organisatie: "Diegene die meedoet aan het programma is al overtuigd van het nut, die had tenslotte een reden om deel te nemen. Hij of zij heeft dan wel de schone taak om de opgedane kennis te verspreiden binnen de organisatie. Als die verspreiding afhangt van één persoon, is dat voor de continuïteit een kwetsbare situatie. Eigenlijk zou zo'n contactpersoon steeds nieuwe mensen moeten laten meelopen om er voor te zorgen dat het onderwerp aanwezig blijft in de organisatie."

Michel Duinmayer is senior beleidsadviseur bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en volgt de VerDuS-programma's al enige jaren op de voet. Voor hem zijn binnen beleidsafdelingen koppelaars die vaste hokjes overstijgen cruciaal. "Gebruik van kennis bij de doorontwikkeling en

vernieuwing van beleid is afhankelijk van mensen die over de sectoren en projecten heen kunnen kijken. Zij moeten echt voldoende ruimte krijgen om zelf hun specifieke rol te vervullen.”

Als topexpert bij een kennisinstituut van de Rijksoverheid, het KIM, vormt ook Jan van der Waard een koppeling tussen wetenschappelijke onderzoekers, beleidsmakers en medewerkers. "Ik werd op een gegeven moment ook lid van de commissie die het programma Duurzame Bereikbaarheid van de Randstad aanstuurde. Dan zie je veel dingen die je kunt gebruiken en weer aan een ander kunt tippen. Voor beleidsmakers met een acute en heel specifieke informatiebehoefte is die rol soms wat moeilijker."

Sleutelfiguren

Ambassadeurs en koppelaars zijn cruciaal voor het verspreiden van kennis en het verbinden van wetenschap en praktijk. Maar sommige mensen zijn zo 'onmisbaar' binnen een project, dat zonder hen het project of de verspreiding van kennis kan stagneren. Leo Pols (Planbureau voor de Leefomgeving) bijvoorbeeld was cruciaal voor de toepassing van een tool (Dennis) voor ruimtelijke planvorming dat in een project van Urban Regions in the Delta was ontwikkeld. "Ik heb het instrument of onderdelen ervan in verschillende sessies in binnen- en buitenland gebruikt. De tool is met name effectief als je er maatwerk van maakt. Er liggen wel protocollen aan ten grondslag, maar je moet die niet als blauwdruk beschouwen. Dat betekent in ons geval dat het succes van het instrument onlosmakelijk verbonden is met de facilitator die het toepast." Die facilitatoren moeten er dan wel zijn, zeker als het instrument op grotere schaal zou moeten worden ingezet. Pols: "De verspreiding van zo'n methode hangt sterk af van degenen die hem gebruiken. De betrokken TUD-hoogleraar Han Meyer gebruikte de methode en omdat hij zo'n goed netwerk heeft bleef Dennis 'in leven'. Maar Han is nu met pensioen. Als ik er ook mee stop, raakt het letterlijk in de vergetelheid, denk ik. Het is dus niet genoeg als één persoon er gebruiker en ambassadeur van is; het moet eigenlijk geadopteerd worden door een instituut, zoals een wat groter ontwerpbureau. Er moet dan wel handel in zitten, anders doet zo'n bedrijf dat niet. Je moet het te gelde kunnen maken, bijvoorbeeld door een efficiënter proces of een toegevoegde waarde in je adviespraktijk. Als dat mogelijk is, is er wellicht wel een partij die het zich eigen wil maken."

Een te sterke afhankelijkheid van één persoon kan een project of onderzoek ook erg kwetsbaar maken. Het project Sustainable Multimodal Freight Transport had een probleem toen Mo Zhang, de centrale onderzoeker, 'werd gekaapt' door IBM. Het bleek niet goed mogelijk om zonder haar op de zelfde voet verder te gaan. Dat resulteerde in een vereenvoudigde voortzetting van het project. "We

zijn wat korter door de bocht verder gegaan", aldus Lori Tavasszy, die het project leidde. Ook Jan de Waard van het KIM liep tegen iets dergelijks aan. "We zaten bij een project dat een bepaald model opleverde met het probleem dat eigenlijk alleen te gebruiken was door iemand die er inmiddels niet meer bij betrokken was. Om het precies zo werkend te krijgen als bedoeld, is die persoon nodig."



Lori Tavasszy, Sustainable Multimodal Freight Transport

Goede en aansprekende ambassadeurs en handige koppelaars kunnen een project en het verspreiden van kennis dus vleugels geven. Maar als verbinding afhangt van een individu en kennis alleen bij één enkel persoon ligt, kan dat een kwetsbaar maken en de toepassing van de resultaten in gevaar brengen. Let wel, zo geven de meeste ambassadeurs, koppelaars en sleutelfiguren aan: of je resultaten worden opgepikt heeft natuurlijk ook veel met het onderwerp te maken. Van Wee: "Transportbeleid is van zichzelf al maatschappelijk relevant. Er gaat heel veel geld in om; mensen besteden zo'n 10 tot 15 procent van hun inkomen aan mobiliteit. Dus ook het onderwerp is mediageniek."